

РЕЦЕНЗИЯ

На хабилитационен труд на доцент д-р Здравка Павлова Василева, участник в конкурс за академична длъжност „Професор” в професионално направление 8.2. Изобразително изкуство, за нуждите на НХА, ФИИ, катедра "Живопис", обявен в ДВ, бр. 101/27.11.2020 г. от професор Божидар Стоянов Бояджиев, р-л на Ателие № 5 /301, 304/, Катедра „Живопис”, Национална художествена академия.

В обявения със заповед на Ректора на НХА, конкурс за академична длъжност „Професор” в професионално направление 8.2. Изобразително изкуство (живопис, композиция), за нуждите на НХА, ФИИ, катедра "Живопис", обнародван в ДВ, бр. 101/27.11.2020 г. се явява като единствен кандидат доцент д-р Здравка Павлова Василева, щатен преподавател в гореспоменатите образователни звена на НХА.

В приложената документация за участие в конкурс за академична длъжност „Професор” в съответствие с изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България са приложени Хабилитационен труд със заглавие "Ре-конструкция на времето в живописната картина", както и изисквани допълнителни документи и информация.

А. Доцент д-р Здравка Павлова Василева притежава необходимия образователен ценз и изпълнава така наречените наукометрични изисквания, предвидени от закона. Придобива о.к.с. „Бакалавър“ и о.к.с. „Магистър“ в катедра "Живопис" на НХА съответно през 2001 и 2003 година. През 2010 защитава Докторска дисертация на тема "Творчеството на Петър Дочев в контекста на художествените процеси в българското изобразително изкуство от 60-те до 90-те години на 20 век". От 2004 до 2012 е редовен асистент по "живопис" и "композиция" в катедра "Живопис", хабилитира се като "Доцент" през 2012, а от 2015 ръководи Ателие № 52 към катедра "Живопис". От 2017 г. насетне се ангажира с научно ръководство на докторанти.

Б. Доцент д-р Здравка Павлова Василева е натоварена със значителни административни задължения. В момента протича вторият ѝ мандат като Ръководител на катедра "Живопис". Тя е Замедтник-председател на Общото събрание на НХА, член е на Факултетния съвет на ФИИ и на Академичния

съвет на НХА, Заместник-председател е на Научния съвет на НХА. От справка за преподавателска заетост в Катедра "Живопис" става ясно, че са налице часове по съответен учебен план във връзка с конкурса за академичната длъжност "Професор". Кандидатката участва активно в живота на катедрата и Изящния факултет с творчески проекти, работата ѝ със студенти и докторанти е на високо равнище, атестационните оценки за дейността ѝ като преподавател, администратор и старши колега са отлични.

В. На лице са пълна творческа автобиография и библиография, които свидетелстват за активно участие в творческите и културни процеси в страната и извън нея.

Г. Приносите на хабилитационния труд, озаглавен от авторката "Реконструкция на времето в живописната картина" са базират в голяма степен на лична творческа позиция и авторрефлексия.

Д. Трудът е изключително интересен и благодарен за разглеждане. Той показва творческите възможности на Здравка Василева и дава основание да се приеме и обоснове нейния капацитет да обхване вече като професор професионалното направление 8.2. Изобразително изкуство. Състои се от 21 платна със среден и над него размер, рисувани в периода 2017-2020 година, изпълнени в смесена техника върху платно и даващи информация за актуалното състояние на творческите ѝ търсения и постижения. Теоретичните основания, на които се опира хабилитационния труд са поднесени в три основни дяла. В първата част Здравка Василева търси да определи мястото на живописиста в съвременната епоха. Същата се характеризира с паралелното съвместно съжителство на съвременните визуални и дигитални изкуства и живописиста в нейната по-сдържана, по-улегнала, по-задълбочена и по-емоционална връзка със зрителя. Всъщност става дума, като че ли за две битиета на живописиста и извън всякакво съмнение е, че претенцията на съвременното изкуство за пълно сливане с живота не занимава авторката. За нея изобразителното изкуство е по-скоро концентрация на живот и време, но време мислено не в линейна последователност, а психологическо време, друг вид време и пространство. „Това, че знаем какво виждаме, не е по-вярно от твърдението, че виждаме това, което знаем, защото възприятието е зависимо от нашите концептуални

схеми.“ (Goodman, 1972). Този ключов цитат не само служи на доц. Василева в нейната аргументация при поднасянето на труда, но освобождава и мен от неудобството да заема по-лични позиции като не мисля в схемите на „линейната“, а защо не и на „праволинейната“ обективност, за каквато е трудно да се претендира в пространствата на една такава живопис, каквата прави Здравка Василева.

Пристъпвайки към втората част на текста разбирам за още една важна подробност от съдържателното устройство и картинна специфика на творбите към хабилитационния труд. Става дума не само за „условно“ време, но и за неговата Ре-конструкция, още една сложна задача, която си поставя авторката в рамките на проучването на „феномена“ (необичайно, свръхестествено явление) „Време“. Тук са направени две ясни уточнения, върху които с охота се опирам в усилията ми да "разбера" и "преценя" показаното. "Ре-конструкцията" е представена като метафора на желанието за възстановяване на състояния, усещания и емоции до степен да се достигне, както казва авторката, до картина-състояние и ако е налично някакво транспониране на цитати от миналото това е заради желанието на художника да се плъзга "емоционално" напред назад по хоризонталанта на времето. Авторката взема отношение и към диалектичката свързаност на съдържание и форма и като се опира на Кандински се определя за форма, която се подчинява на "принципа на вътрешната необходимост" т. е. в нейния случай на връзката с емоционалните начала преди всичко. Те, формалните елементи, според Здравка Василева, съществуват и там където не са отчетливо видими, но остават също така адекватно третерани и в по-явните си проявления. Тук му е мястото да се спра на примера с картината **"Едно място"**, където гореизброените заявки намират своето осъществяване по най-добрия възможен начин. Мащабът на творбата /нейният размер/ е достатъчно голям за да се излезе от очакването за камерна работа в „морскопейзажен“ жанр. Следователно мащабът се проявява като композиционна величина на картината-състояние, одухотворена водещо от колоритната игра и минимализираната предметност, ако изобщо е уместно да се говори за такава. Мястото в композицията **„Едно място“**, см. т., пл., **100 X 130, 2020** не е пределно видимо, по-скоро осезаемо и в психологическата релация с него ние различаваме нещо като сюжет, за който бихме имали някакво

предварително визуално познание. Интересна особеност се съдържа и в цитираната и от самата авторка творба, озаглавена „Автопортрет“, см. т., пл., 80 X 90, 2018. Идеята за автопортретност се внушава от избраната визия и значението ѝ за художника, от това как той я възприема, какво точно от нея го привлича и как минали емоционални състояния изграждат лична метафизическа нагласа, надалима, неповторима и индивидуирана в "слънчевия сплит" на артистичния "АЗ". Може би нарочно или пък без да го иска непременно от паралелната, лична и мотивирана от чувства действителност, в която авторката се поставя и където отвежда и нас зрителите, се ражда нещо по-комплицирано, по-енигматично, насочено към съществуването и първичните му принципи. Попаднали в преформулираното и застинало авторово време усещаме "големите области и закономерности на действителното и търсим да открием трайното и вкаймовръзката в променливостта на явленията и проявите". Тук, но и в други работи от труда авторката иска да представи това, което надхвърля физическия облик на нещата, т. е. интимната есенция на реалността отвъд практическия опит, реалност, която се тълкува и не се описва, дори когато изглежда, че приема натуралистични форми. Но редица елементи противоречат на натурализма: светлината е нереална и създава необичайно дълги хвърлени сенки, небето почти винаги има неестествени нюанси, перспективата в централно положение, която изглежда, че определя едно реално пространство, всъщност винаги го "деформира", така че да изглежда по своему нестабилно и малко възможно.

Като човек и художник, формирал лични и професионални позиции от уроците на Възраждането в Италия, разгледах и отбелязах с подчертан интерес работите, в които реконструираното време е изведено от разнородна гама от чувства и отношение към живописната история и традиция. Много силно ме докосват усещания за математиката на ранно-ренесансовите портрети или изобразените елементи-аркади, които асоциирам с римските акведукти, тези своеобразни мостове назад към античността и времето на първопричините за нашата европейска цивилизация. Тази смесица от историческо, пристрастно-емоционално, "първично" и много лично време, в което се вместила е чувството за психологически уют и сигурност и този пристан на духовна приповдигнатост са ни предложени от доц. Василева със

сдържаност, симпатия и ясна художествена методология. Тук следва да отбележа работите **„Портрет на А.“, см. т., пл., 90 X 80, 2020; „Южен пейзаж“, см. т., пл., 70 X 100, 2020; „Пеликаните са уморени“, см. т., пл., 70 X 100, 2020; „На юг“, см. т., пл., 70 X 100, 2020; „Отражение (дванадесета нощ)“, см. т., пл., 110 X 110, 2020; „В сянката на времето (Писмо от Буонароти)“, см. т., пл., 130 X 130, 2020. „Пейзаж (В очакване на есента)“, см. т., пл., 100 X 100, 2020** съм го виждал някъде. Преживявал съм го хиляди пъти. Неговата неповторима атмосфера и топлота произтичат от цветната температура на жълтото и червеното от матираното синьо и виолетово от хроматизма на черното и бялото. Прозорци и върхове са станали метафори на визуалното възприятие. Разбира се, че аз съм бил на други места, но те са същите като този "пейзаж", уплътнен от утаено време и чувство, без които човек е изгубен.

Чувствам, че в работите **„Спомен за детството“, см. т., пл., 100 X 130, 2018, „Спомен за детството II“, см. т., пл., 100 X 130, 2018, и „Спомен за детството III (Великото пътешествие)“, см. т., пл., 119 X 145, 2020** става дума за реконструкция на „егзистенциално“ време, време определено от параметрите на началното съществуване, на срещата със света, която остава завинаги, на индивидуалното време, което моделира светоусещане и себеусещане. Става дума за времето вътре в индивида, времето което го определя, но и разрушава, времето на опорите и границите, неговото, на индивида време.

Бих искал да отбележа и **„Август в квадрат“, см. т., пл., 100 X 130, 2018**, представена в рамките на допълнителните работи. Генералният източник на енергия от космоса /звездата, наречена Слънце/ и една от двете причини за линейната подреденост на времето е отишъл отвъд физическите /определени от физиката/ си възможности. Той не просто осветява а направо изгаря до бяло и най-малките свидетелства за конкретност и яснота на конвенционални пространствено-времеви рамки. Тук, като че ли повече от навсякъде другаде в труда, реконструкцията и обобщението достигат ясно пределите на концепцията.

В третата част от писмената разработка на труда доц. Василева намира за необходимо да сподели отношението си към техниката и технологията на

създадените работи. С ясната позиция, за скритата, сугестивна сила на материалите, с които се работи и начина по който авторът ги третира, тя извежда аргументацията за така наречената смесена техника, която дава особена свобода, отваря откривателски ниши, изобретява технически съвместимоти и нови възможности на изразните средства. Използването на различни техники крие, разбира се, рискове от най-различен характер, но в случая с тяхната употреба от страна на Здравка Василева имаме една успешна трансформация на материалите и тяхната употреба във форма пряко свързана с времето и пространството, така както авторката заявява и програмира това в идейната теза на хабилитационния труд.

Творчеството на един успешен автор е винаги неповторимо, в този смисъл то е приносно за самия него, за творческата среда, в която го развива, за институцията, която представлява, за културата на нацията. Така погрещдам и на представения от доц. Василева хабилитационен труд. В същия авторката си поставя идейно-пластически задачи с творчески характер, заявява ги ясно, теоретизира ги, извършва творчески процес с ясни и адекватни резултати, отбелязва фаза в развитието си на живописец и напълно удовлетворява изискванията за демонстрация на творчески капацитет и професионализъм. В труда се съдържат всички онези доказателства за натрупани качества, напълно достатъчни за практикуване на педагогически практики на най-високо ниво.

Рецензията на един хабилитационен труд може да бъде всякаква. Но когато става дума за творчество от ранга на това, което прави доц. Василева тя бива категорична и еднозначна. Качествата ѝ са безспорни и зад тях личи готовността и зрелостта на Здравка Василева да води учебен процес в качеството си на "Професор".

Без резерви предлагам на компетентното Научно жури, определено по тази процедура да прилъди академичната длъжност „Професор” на доц. д-р Здравка Павлова Василева.

Проф. Божидар Бояджиев

25.07.2021, София, Национална художествена академия